

Bilbov preroški klic

Tolkien se je zavedal, da nobeno besedilo ne more nastati v vakuumu, tj. brez vplivov svojega časa ter avtorjevih izkušenj iz preteklosti. Kljub temu je sam jasno opozoril, da bi bilo iskanje vzrokov in povezav med avtorjevo izkušnjo in literarnim delom "v najboljšem primeru ugibanje na temelju dokazil, ki so nezadostni in dvoumni" (Tolkien 2002, 24).

UVODNE BESEDE: BILBOV PREROŠKI KLIC?!

V predgovoru h Gospodarju prstanov, ki v celoti velja tudi za *Hobita*, Tolkien zapiše: "/.../ tule bi rad povedal nekaj glede mnogih mnenj oziroma ugibanj, ki jih prejemam in prebiram v zvezi z motivi in pomenom povesti. Poglavitni motiv je bila pripovedovalčeva želja, da bi se preizkusil v zares dolgi štoriji, ki bi priklenila pozornost bralcev, jih zabavala, jih razveseljevala in jih tu pa tam morda razburila ali globoko ganila. Za vodnika sem imel zgolj lastno občutje glede tega, kaj naj bi bilo mikavno ali ganljivo /.../." (Tolkien 2002, 22.)

In čeprav je bil Tolkien veren katoličan, v svojo pripoved, vsaj namenoma ne, ni vnašal krščanskih elementov alegorije (prim. Gandalfovo "vstajenje"):

"Kar pa se tiče kakega skrivnega pomena ali "sporočila", ju avtorjev namen **ne vsebuje**. Ni ne alegorična ne aktualistična. Kakor je štorija

rasla, je zasajala korenine (v preteklosti) in poganjala nepričakovane razvejke." (Tolkien 2002, 23.)

Pozorno branje omenjenih del vendarle nakazuje prepletenost s krščanskimi veroizpovednimi idejnimi tokovi. Tolkien je namreč fantazijsko literaturo dojemal kot najčistejšo obliko besedne umetnosti, glede katere je bil prepričan o dvojem: da se določene resnice lahko najučinkoviteje izražajo prek medija mitologije (v primerjavi z drugimi literarnimi prevodniki oz. mediji) in da je dobro napisana zgodba **priložnost za milost**.

Krščanske "uporabe" v nobenem primeru ne gre potencirati, saj je Tolkienova lastna mitologija¹ dosegla takšno stopnjo avtonomije, da se je oplajala sama s seboj (Artnik 2009, 49). Sploh je Tolkien pri ustvarjanju nove mitologije šel v smer "krepostnega poganstva" in ne v smer klasičnega krščanstva. Subtilno opozarjanje na krščanske vrednote v *Hobitu* ne temelji na alegoričnosti, pač pa na

aplikativnosti. Besede, ki jih Tolkien nameni tistim, ki so v njegovih delih med vrsticami zaznali opis industrializacije in urbanizacije angleškega podeželja,² opis obeh svetovnih vojn in krize "napredno" mislečega človeka, so nenavadno ostre in pikre. Še posebej, ker je sam zagovarjal teorijo, da

"[a]vtor seveda ne more ostati popolnoma zunaj učinkovanja svoje izkušnje, vendar pa so načini, kako kal zgodbe izkorišča prsteníno izkustva, izredno zapleteni, in poskusi, da bi opredelili ta postopek, so v najboljšem primeru ugibanje na temelju dokazil, ki so nezadostna in dvoumna" (Tolkien 2002, 24).

Ob teh besedah se sam že vnaprej posipam s pepelom: biblični motiv preroškega klica, ki ga bom analiziral pri Gideónu, Mojzesu in Jeremiji (izvirno besedilo) z njegovo literarno interpretacijo v *Hobitu*, Tolkienovih jasnih stališč ne vzdrži. Tega se, to želim poudariti že na samem začetku, popolnoma zavedam. A vendar Tolkien sam na drugem mestu svoje prepričanje nekoliko omehča, ko zapiše, da je poglavje *Čiščenje Šajerske (Kraljeva vrnitev)* – o alegoriji ali kakršnikoli politični vzporednici še vedno noče niti slišati – temeljilo na izkušnji, ki je segala daleč nazaj v njegovo otroštvo; v deželo, v kateri je Tolkien preživel svoje mlade dni in ki jo je proces industrializacije korenito spremenil oz. uničil. S tem priznava, da je imelo uničenje njemu tako ljube otroške pokrajine nanj določen vpliv, ki je v omenjenem poglavju viden, a ne popolnoma razberljiv. Ali kakor zatrjuje Kathryn Hume: "Noben človek še ni uspel prikazati sveta brez povezav z našim izkustvenim svetom, z osebami in situacijami, ki niso zgolj inverzija ali pa prevračanje nam prepoznavnega kozmosa" (1984, 27). Zaradi tega se moramo zavedati, da na Tolkienova dela ne moremo gledati kot na mitologijo zunaj naše družbe. V Tolkienovih besedah o učinkovanju njegove lastne izkušnje moramo namreč videti njegovo intelektualno poštenost.³

Velja namreč, da ni avtorja/interpreta, ki pri razumevanju besedil ali zgodovinskih

dogodkov ne bi imel vnaprejšnjih zgodovinsko in kulturno pogojenih "sodb". Vedno gre za umeščanje teksta (avtorja, subjekta) v tradicijo in družbeno-zgodovinski kontekst, ki daje tekstu "njegove zgodovinske in družbene koordinate". Vsak literarni tekst se vključuje v množico tekstov: je replika (funkcija ali negacija) na drug tekst (druge tekste). S svojim načinom pisanja, ki je obenem branje predhodnega ali sinhronega literarnega korpusa, avtor živi v zgodovini, družba pa se vpisuje v tekst (Juvan 2000, 10). Vsak tekst je tako absorpcija in transformacija drugega teksta (9). Lep primer "transformacije", tj. intertekstualnosti ali medbesedilnosti v *Hobitu*, je Tolkienova prvotna namera, da povest *Tja in spet nazaj* zastavi kot parodijo na angleško nižje plemstvo (več o parodiji v nadaljevanju).

Na podlagi medbesedilnih vplivov moramo torej v nadaljevanju razumeti predstavljene podobnosti med motivi preroškega klica Gideóna, Mojzesa in Jeremije ter Bilbovega v Tolkienovem *Hobitu*. Zavedati se moramo, kakor Tolkien sam, da *"[a]vtor ne more ostati popolnoma zunaj učinkovanja svoje izkušnje"* (Tolkien 2002, 24), a hkrati moramo tudi razumeti, da so *"poskusi, ki bi opredelili ta postopek, v najboljšem primeru ugibanje na temelju dokazil, ki so nezadostni in dvoumni"* (24). V nadaljevanju bomo na primeru Bilbovega preroškega poklica skušali pokazati, da je bila avtorjeva izkušnja svetopisemska, hkrati pa bomo ohranili veliko mero ponižnosti ob zavedanju nezadostnosti in dvoumnosti.

O HOBITU

"Vduplini pod zemljo je nekoč živel hobit" (Tolkien 1986, 7). Nemalo ljubiteljev Tolkienovih del prvi stavek knjige *Hobit ali Tja in spet nazaj*, ki ga je Tolkien nekoč zapisal na zadnjo stran izpitnega lista nekega študenta, razume kot rojstvo enega najbolj branih in priljubljenih mladinskih del. Pa to še zdaleč ni bilo rojstvo *Hobita*.

"Kakor večina velikih stvari tudi Tolkienov literarni svet ni nastal kar čez noč ali ob nenadnem razsvetljenju. Sploh ne, spletel se iz številnih izkušenj, interesov in hobijev svojega avtorja. Desetletja je počasi rasel in se razvijal, dokler ni dosegel **nezaslišane kompleksnosti**, ki je pravzaprav presegla zmožnost običajnega bralca, da bi zaobsegel vso raznovrstnost in nenavadnost te domišljajske stvaritve." (Javoršek 2003, 568.)

Čeprav drži, da je *Hobit* napisan v edinstvenem igrivem slogu (569) in da povest ne skriva, da je namenjena "tudi pripovedovanju v polkrogu pred kaminom sedeči gručici otrok" (Ogrizek 1986, 306), pa je to le eden Hobitovih obrazov. Neznansko odzadnje platno,⁴ ki se pne v ozadju Bilbove pustolovščine ter ji daje kontekst in globino, *Hobita* pomika v (omenjeno) "nezaslišanost kompleksnost". Vendar se bomo najprej posvetili igrivi plati povesti.

Igrivost *Hobita* moramo videti ne le v precejšnji norčavosti sloga in komičnosti nekaterih situacij, v katerih podrobnosti se ne bomo spuščali, temveč tudi v Tolkienovi prvotni nameri, da bi povest vsebovala noto parodije na toponomijo podeželske Anglije, v veliki meri pa tudi njenih prebivalcev. Od tod, piše Gradišnik, nenavadnost osebnih in krajevnih imen, ki namigujejo na značajske posebnosti dežele, nanašajoče se na opazna nagnjenja njenih prebivalcev "do papcanja ali celo požeruštva, in do zapečkarstva oziroma celo vkopavanja med domače stene, nazadnje pa še na telesne posledice tovrstnega načina življenja, ki se izražajo v rejenosti in trebušnosti" (2002, 12). Tolkien v večini primerov tovrstnih namigov niti ni skrival. S priimkom *Brandybuck*, ki ga je kasneje izpeljeval iz staroangleške besede *bucc* (srnjak) ali *bucca* (kozel), je namreč nezgrešljivo ciljalo na "žganjepivčev" trebuh (žganje, trebuh).⁵

"[A] pri nekaterih imenih je – morda ker so presegla mero tistega, kar se mu je zdelo sprejemljiv dober okus, morebiti zato, ker je knjiga v nadaljevanju zadobila resnejše in manj parodične tone in mu je bilo žal začetne razposajenosti ... – pozneje

raje zamolčeval tovrstne pomenske prvine in jih nadomeščal z drugačnimi, bolj sprejemljivimi razlagami." (Gradišnik 2002, 12.)

Tudi izraz *Baggins*, priimek glavnega protagonista *Hobita*, je v času Tolkienove mladosti pomenil "delavsko malico" oz. "vrečo".

Če se vrnemo k že omenjeni "nezaslišani kompleksnosti" in neznanskemu odzadnjemu platnu, ugotovimo, da igrivost še daleč ni mogla prekriti "resnejših in manj parodičnih tonov". Tolkienov *Hobit* se je namreč napajal iz lastne mitologije (Javoršek 2003, 568), ki jo je Tolkien snoval, a ne dokončal, že pred nastankom povesti *Tja in spet nazaj*.⁶ V Bilbovi pustolovščini večkrat naletimo na reference⁷ iz oddaljene zgodovine in mitologije, o katerih Tolkien sam zapiše:

"... najprej (tj. pred začetkom pisanja nadaljevanja *Hobita*, op. a.) sem hotel dopolniti in urediti mitologijo in legende iz Starših dni, ki so tedaj zadobivali obliko že kar nekaj let" (Tolkien 2002, 21).⁸ V *Hobitu* "je že bilo nekaj omemb starejših zadev: *Elronda*, *Gondolina*, visokih vili in orkov, pa tudi hipnih in nevaženih pobilskov reči, ki so višje ali globlje ali temnejše od svoje površine: *Durina*, *Môrije*, *Gandalfa*, *Nekromanta*, *Prstana*" (21).

Tolkienov Srednji svet z omembami "starejših zadev" tako postane notranje prepričljiv, saj dobi svojo lastno zgodovino, do zapletenosti podrobno in vsestransko obdelano. Njegova razumna bitja dobijo svoje jezike, pisave, rodoslovje, vladarske rodbine, slavne prednike in junake ..., na kratko povedano, dobijo svojo civilizacijsko kulturo (Ogrizek 1986, 303). In ne le "na papirju", če se smem nerodno izraziti, temveč je Tolkien prav zares za vsako izmed bitij Srednjega sveta izumil svoj jezik: "Temeljni kamen vsega je pomenila iznajdba jezikov. Prej bi se dalo reči, da so "zgodbe" nastale zato, da bi lahko kdo govoril te jezike, kakor pa obratno. Najljubše bi mi bilo, ko bi jih lahko zapisal v vilinskem jeziku." (Ogrizek 1986, 303.)

Vse to zgodbi o *Hobitu* daje občutek globine in vtis, da se za razmeroma preprosto zgodbo, namenjeno "pripovedovanju v

polkrogu pred kaminom sedeči gručici otrok", skriva še mnogo več.

O HOBITU BILBU (PRED PREROŠKIM KLICEM)

Bilbo je izhajal iz družine, ki je bila, po hobitskem prepričanju, zelo ugledna. Ne le zato, ker jih je bila večina bogatih, temveč tudi zato, "ker se nikoli niso podajali v kakšne pustolovščine ali počeli česar koli nepričakovanega: za Bogataja (Bilbov rodbinski priimek, op.a.) si lahko zmeraj vedel, kaj misli o kakšni stvari, ne da bi ga bilo sploh treba vprašati" (Tolkien 1986, 7–8). Bilbo je vse do usodnega srečanja z Gandalfom⁹ veljal za zelo spodobnega hobita, ki se po vedenju, navadah in mišljenju od drugih ni prav v ničemer razlikoval. Kakor je tudi nasploh veljalo za hobite, in v tem Bilbo prav tako ni bil izjema, je bil nagnjen k okroglemu trebuščku. Kosilo si je, če je le bilo mogoče, privoščil večkrat na dan.

V Hobitu srečamo Bilba kot odraslega hobita v petdesetih letih. Bil je ponosen vladar prekrasne hobitske dupline. Po vsem videzu se je "ustalil in odločil, da se ne gane več z doma" (Tolkien 1986, 10). Z drugimi besedami, odločil se je za udobno, brezbrizno, zapečkarso življenje (40). Ob tem moramo dodati, da je Bilbo, kljub temu da je bil popolna kopija svojega stanovitnega in lagodnega očeta, že od začetka nosil v sebi neko značajsko posebnost, podedovano po Jemčevih, zatrjuje Tolkien, ki je samo čakala, da se razkrije. Ali rečeno drugače, čakala na Gandalfa.

Bilbo ni niti slutil, da ga bodo posledice tega srečanja – pustolovščina, ki jo je Tolkien naslovil *Tja in spet nazaj* – stale "dobrega glasu". Ugleda si namreč ni mogel nikoli več povrniti; "[v]si hobiti iz soteske so ga dejansko imeli odtlej za nekoliko 'čudnega'" (296). Še več. Najbližji sorodniki niso nikoli več priznali, da je tisti Bilbo, ki se je vrnil, tudi ta, ki je odšel (295). In na svoj način so imeli prav: "Gandalf ga je premeril s pogledom. 'Moj dragi Bilbo!' je rekel. 'S tabo se je nekaj zgodilo! Nič več

nisi isti hobit'" (295.) Pri vsem tem je bila prav Gandalfova vloga ključnega pomena, vendar razprava o tem sodi v drugo poglavje. Prav tako o tem, kako je Bilbo sprejel Gandalfovo povabilo oz. preroški "klic". Še prej moramo, kajpak, odgovoriti na vprašanje: Kdo je bil Gandalf?

O GANDALFU

Gandalf je ena najbolj dodelanih in pomembnih oseb Tolkienovega sveta. V Hobitu se pojavlja kot nekakšen prijazen, moder in predvsem vsemogočen očetovski lik, ki pa hkrati ostaja tudi oddaljen in skrivnosten (Javoršek 2003, 584). O njegovem izvoru in poslanstvu,¹⁰ ki ga je Gandalf¹¹ vršil v Srednjem svetu že dobra dva tisočletja pred Bilbovo pustolovščino, ne izvemo skoraj ničesar.¹² V Hobitu "nikjer ni rečeno, kakšnega rodu je zares, in tudi njegov videz je vse prej kot vilinski, kajti Gandalf (in drugi iz Sveta Modrih) je zelo star, morda nesmrten, vsekakor pa ne večno mlad ..." (Javoršek 2003, 584). V drugih Tolkienovih delih nam je razkrita, da je bila Gandalfova poglavitna naloga boj proti maiarju¹³ Sauronu, služabniku padlega valarja Malkorja; valarji so bili duhovi, ki so bili skupaj z maiarji ustvarjeni, preden je bilo ustvarjeno karkoli drugega.¹⁴ Tudi Gandalf je bil sam maiar, mogočen duh, poslanec¹⁵ Manwëja.¹⁶ Za svoje poslanstvo se je moral "obleči" v meso, tako je moral prevzeti tudi slabosti, ki so prihajale iz mesa: "(Gandalf, op.a.) ... je bil na poti v Šajersko, ki je ni obiskal že kakšnih dvajset let. Bil je utrujen in tam si je nameraval nekaj časa odpočivati. Med mnogimi skrbmi mu je duha težilo nevarno stanje na Severu: tedaj je namreč že vedel, da Sauron načrtuje vojno ..." (Tolkien 2003, 445.)

Tolkienov Stvarnik (Ilúvatar) v dogajanje Srednjega sveta, razen s stvarjenjem, neposredno ni posegal. Njegova prisotnost se je kazala v njegovih slih, "angelih". Gandalfova vloga je tako v Hobitu kot v Gospodarju prstanov ključna: "Toda v obeh knjigah je Gandalf predvsem

Glasbeno izročilo vesoljne Cerkve je zaklad neprecenljive vrednosti, vzvišen nad druge izraze umetnosti zlasti zato, ker kot cerkveno petje v zvezi z besedilom sestavlja nujno in neločljivo sestavino slovesnega bogoslužja" (B 112).

Med obnovo ptujskogorskih orgel 2009 – detajl (foto: Janez Oblonšek)

agens, gonilo, **tisti, ki hobite zaplete v zgodbo in zgodbo požene naprej**" (Javoršek 2003, 584).

Kljub temu, da sta Tolkien in kasneje njegov sin Christopher poskušala razjasniti ozadja Gandalfovih nenadnih odhodov in "drugih opravkov", ostaja očitno dejstvo, da je "natančno in zahtevno pletenje zgodbe Gospodarja prstanov nujno zahtevalo pogosto Gandalfovo odsotnost, saj bi večš sicer sam premagal večino preprek, s katerimi se morajo boriti druge osebe, in tako bi namesto zgodbe prijaznih hobitov, ki se zapletejo v Vojno za Prstan in postanejo njeni junaški akterji, nastal nekakšen vojaški potopisni roman, nekakšen Vojskoval sem se z Gandalfom" (Javoršek 2003, 584).

Podobno v *Hobitu*: Gandalf zgodbo požene v tek¹⁷ s tem, ko izbere in škratoma "priporoči" Bilba (Tolkien 1986, 13),¹⁸ Thorinu izroči skrivni zemljevid in ključ (27), izvrši "preroški klic" (34),¹⁹ družčino obvaruje pred Ajdi (46), v Meglenem gorovju kaže pot (52), pokonča velikega grdina in škrate iztrga iz krempljev njegovih podanikov (100).²⁰ Ko tako uspešno, a brez zalag hrane prispejo na drugo stran Meglenega gorovja, za povrh družčino popelje še k Beornu (120sl.). Vse do dogodka prečenja Mračnega lesa (ki je nekako na polovici obsega *Hobita*) Gandalf sam uspešno reši vse težave, škratje in Bilbo pa so omejeni na vlogo (nerodnih in težave povzročajočih) spremljevalcev.²¹ In prav v tem, razmišlja Javoršek, da je Gandalf potisnjen v ozadje, da je vedno tisti, ki sprevidi možnost poteka dogodkov, tisti, ki jih požene v tek, je Tolkienov največji izum: "Tolkien pisec, vsevedni avtor /.../ ali detektiv Gandalf je sprevidel, da je mogoče prav iz hobitov, otroških, vsakdanjih, malomeščanskih Tolkienov, narediti junake epske pripovedi, da torej hobiti niso omejeni na ljubke prigode in tatinske pustolovščine" (Javoršek 2003, 585). Ne Gandalf, skrivnostni angel v človeški podobi, temveč hobit, s katerim se more identificirati vsak bralec, namreč predstavlja bralčevo vstopno točko. H(h)obit kot podoba "malega človeka" za Tolkiena predstavlja nosilca zgodbe in bralčevo vstopnico v Srednji svet.

O PREROŠKEM KLICU V SVETEM PISMU

Pripovedi o preroškem klicu v Svetem pismu lahko v grobem razdelimo na dva tipa²² (H. Nabel): na tip Gideon-Mojzes-Jeremija in tip Izaija-Ezekiel. Za namen te razprave bomo na kratko predstavili le prvega, ki v grobem in z manjšimi variacijami obsega:

- soočenje z Bogom oz. Gospodovim angelom (Sod 6,12a; Jer 1,4; 2 Mz 3,2);
- uvodni nagovor (Sod 6,12b; Jer 1,5; 2 Mz 3,4–9);
- poslanstvo (Sod 6,14; Jer 1, 5b; 2 Mz 3,10);
- ugovor(-e) (Sod 6,15; Jer 1,6; 2 Mz 3,2; 2 Mz 3,11.13; 2 M 4,1.10.13);
- besedo(-e), ki preroku vlije poguma (Sod 6,16; Jer 1,7.8; 2 Mz 3,12.14–22; 2 M 4,2–9.11–12,14–17);
- znamenje (Sod 6,17–22; Jer 1,9; 2 Mz 3,12.14–22; 2 M 4,2–9.11–12,14–17).

SOOČENJE Z BOGOM OZ. GOSPODOVIM ANGELOM

Klic v preroštvo je bil povezan s pomembnim dejstvom, ki je bil skupen vsem prerokom – s soočenjem z Bogom ali njegovim angelom v obliki videnja (Sod 6,12a; Jer 1,4; 2 Mz 3,2).²³ Videnje v vseh primerih pride od zunaj, nenadoma in brez vnaprejšnje slutnje. Pomembno je naše zavedanje, da je izraz *ekstaza*, s katerim so sodobne veje psihologije želele razložiti preroški klic, nezadosten, preveč splošen in nenatančen. Če bi pri preroškem klicu resnično šlo za ekstazo, bi morala zavest preroka izginiti. "In ko (prerok, op. a.) nima več svoje volje, postane prizorišče, na katerem se odigravajo procesi, ki so tuji njegovi lastni osebnosti" (Večko 2009, 67). V preroškem klicu ima, ravno obratno, oseba s svojo lastno voljo, svobodo in odgovornostjo, središčno mesto (67). Gre za nepričakovano, nepredvideno srečanje z Bogom, srečanje, ki ni bilo odvisno od nikakršnih ekstatičnih vzgibov, ki bi za posledico imeli prerokovo "dovzetnost" za Gospodovo besedo.

Gideónu se je Gospodov angel prikazal, ko je ta v stiskalnici s palico otepal pšenico: "Tedaj je prišel GOSPODOV angel in se usedel pod terebinto v Ofri, last Abiézerjevca Joáša. Njegov sin Gideón je v stiskalnici s palico otepal pšenico, da bi jo spravil na varno pred Midjánci. Tedaj se mu je prikazal GOSPODOV angel." (Sod 6,11-12a.) Tudi Mojzesu se je Bog prikazal popolnoma nepričakovano, medtem ko je pasel drobnico: "Mojzes je pasel drobnico svojega tasta Jitra, midjánskega duhovnika. Ko je nekoč prignal drobnico daleč v puščino, je prišel k Božji gori Horeb. Tedaj se mu je iz sredine grma v ognjenem plamenu prikazal GOSPODOV angel." (2 Mz 3,1-2a.) Gre torej za nenapovedan Božji "vdor" v prerokov vsakdanjik, v prerokovo običajno življenje, ki ne glede na prejšnje stanje predstavlja začetek drugačnega življenja.

UVODNI NAGOVOR

Preroki so klic v preroško službo sprejeli po Božjem neposrednem in osebnem nagovoru. Opis poklica v preroško službo ni imel namena, da bi odkrival prerokova notranja doživetja, temveč je bil zapisan s posebno potrebo, da svoj posebni položaj – ljudje starega Bližnjega vzhoda niso zapisovali ničesar brez tehtnega razloga – potrdijo v očeh svojih rojakov. Po obliki razlikujemo biografske pripovedi (pripovedi – on), ki jih je napisal kak prerokov učenec ali drug pisec (prim. "Ko je GOSPOD videl, da prihaja gledat, ga je Bog poklical iz sredine grma in rekel: 'Mojzes, Mojzes!' Rekel je: 'Tukaj sem.' Bog je rekel: 'Ne hodi sem! Sezuj si sandale z nog, kajti kraj, kjer stojiš, je sveta zemlja!'" (2 Mz 3,4-5) in avtobiografske zapise (pripovedovalec – jaz), za katere obstaja največja verjetnost, da izhajajo iz prerokove roke in izražajo njegova lastna doživetja (prim. "Zgodila se mi je beseda GOSPODOVA, rekoč: 'Preden sem te upodobil v materinem telesu, sem te poznal; preden si prišel iz materinega naročja, sem te posvetil, te postavil za preroka narodom.'" (Jer 1,4-5.).

POSŁANSTVO

Preroški klic pomeni poslanstvo, ki je za posameznika pomenilo konec starega načina življenja oz. začetek drugačnega življenja. Naloženo poslanstvo označuje "nasilen" vdor v prerokovo življenje, ki si ga Bog postopno skladno s prerokovo svobodno voljo vse bolj prilagaja, dokler ne zabriše razlike med zasebnim življenjem in preroškim poklicem. Vsak prerok je imel svoje lastno poslanstvo, ki mu je bilo naloženo v skladu z njegovimi sposobnostmi (ne pa tudi v skladu z njegovim mnenjem o svojih sposobnostih)²⁴ ter zgodovinskim kontekstom: Gideón je živel v obdobju, ko so Izrael, ker je delal hudo v Gospodovih očeh, zatirali Midjánci. Bog mu je po svojem angelu naložil poslanstvo, naj Izraelce osvobodi iz rok Midjáncev: "GOSPOD se je obrnil k njemu in rekel: 'Pojdi v tej svoji moči in reši boš Izraela iz rok Midjáncev. Ali te ne pošiljam jaz sam?'" (Sod 6,14.) Motiv Mojzesovega poslanstva je bil precej podoben, s to očitno razliko, da se je dogajal v drugem času in drugem kraju:

"GOSPOD je rekel: 'Dobro sem videl stisko svojega ljudstva, ki je v Egiptu, in slišal, kako vpije zaradi priganjačev; da, poznam njegove bolečine. Zato sem stopil dol, da ga rešim iz rok Egipčanov in ga popeljem iz te dežele v lepo in široko deželo, v deželo, v kateri se cedita mleko in med, na področje Kánaancev, Hetejcev, Amoréjcev, Perizéjcev, Hivéjcev in Jebusejcev. In zdaj, glej, je prišlo vpitje Izraelovih sinov do mene in videl sem tudi, kako jih Egipčani zatirajo. In zdaj pojdi, pošiljam te k faraonu, da izpelješ moje ljudstvo, Izraelove sinove, iz Egipta'" (2 Mz 3,7-10.)

UGOVOR(-I)

Zelo pomembna sestavina preroškega poklica tipa Gideón-Mojzes-Jeremija je dejstvo, da prerokovo prejšnje življenje, družbeni status in s tem povezane osebnostne kvalitete na Božjo izbiro (preroški klic) nimajo nikakršnega vpliva. Z drugimi besedami, nobeden od posameznikov, ki je bil poklican

v preroško službo, za takšne vrste poslanstvo in spremembo življenja prej ni bil usposobljen ali pripravljen. Posameznikove sposobnosti oz. njegovo lastno mnenje o svojih sposobnostih za preroško službo nimajo bistvene vloge. Tipično za omenjeni tip preroškega klica je, da se poklicani "upira" in ne želi sprejeti preroške službe, saj meni, da je za poslanstvo, ki mu je naloženo, nesposoben. Prerok Jona predstavlja skrajni primer "upiranja", saj – kakor beremo v Svetem pismu – zbeži od Gospodovega razodetega obličja: "Jona pa je vstal, da bi zbežal v Taršiš, proč od GOSPODOVEGA obličja. Spustil se je v Jafo in našel ladjo, ki je šla v Taršiš, dal je plačilo zanj in se spustil vanjo, da bi šel z njimi v Taršiš, proč od GOSPODOVEGA obličja." (Jon 1,3.) Kljub temu se Jona zave, da ga je v preroški klic prisilila močnejša volja od njegove: "Primite me in me vrzite v morje in morje se vam bo umirilo, saj vem, da je zaradi mene ta veliki vihar nad vami!" (Jon 1,12). Podobno čuti Jeremija: "Zapeljal si me, GOSPOD, in dal sem se zapeljati. Premočan si bil zame in si zmagal." (Jer 20,7.) Sila, ki je gnala preroke, da so izvršili svoje poslanstvo, je bila tako močna, da so čutili večji nemir in notranjo stisko, če Božjega poslanstva ne bi (iz)vršili: "Če rečem: 'Ne bom ga več omenjal ne več govoril v njegovem imenu,' je v mojem srcu kakor goreč ogenj, zaprt v mojih kosteh. Trudim se, da bi ga ugasil, pa ne morem." (Jer 20,9.) Zaradi trpljenja v preroški službi je meja med poslušnostjo in neposlušnostjo od Boga naloženemu poslanstvu, kar je najbolj vidno prav pri Jeremiji, vse življenje krhka in v nevarnosti (prim. Jeremijeve izpovedi). Kljub vsemu moramo ohraniti v mislih, da so preroki preroški klic sprejeli zavestno in s svobodno voljo. Svojo svobodo izročijo svobodno (Večko 2009, 67).

Podobno beremo v preroških klicih Gideóna, Mojzesa in Jeremije. Gideón, kakor se zdi, strah in dvom v svojo sposobnost izvršitve Gospodovega naročila prikrije, ko Gospodu oporeka pičlost materialnih sredstev, ki so mu na voljo: "Rekel mu je: 'Toda, moj gospod, s čim bom rešil Izraela? Glej, moja rodbina je najrevnejša²⁵ v Manáseju in jaz sem poslednji

v hiši svojega očeta.'" (Sod 6,15.) Jeremija, ki mu je zaupana popolnoma drugačna naloga tipičnega preroka govornika, Bogu toži, da ni nikakršen govorec in povrh tega še premlad: "Jaz pa sem rekel: 'Oh, Gospod BOG, glej, ne znam govoriti, ker sem še deček.'" (Jer 1,6.) Mojzes se z Bogom zaplete celo v razpravljanje, ko Božjo nalogo poskuša odkloniti z vrsto logičnih in spretnih ugovorov. Začne s svojo majhnostjo in nepomembnostjo v primerjavi s faraonom: "Mojzes pa je Bogu rekel: 'Kdo sem jaz, da bi šel k faraonu in izpeljal Izraelove sinove iz Egipta?'" (2 Mz 3,11). V drugem ugovoru uporabi argument, da ga bodo ljudje vendar spraševali po Božjem imenu: "In Mojzes je rekel Bogu: 'Glej, če pridem k Izraelovim sinovom in jim rečem: 'Bog vaših očetov me je poslal k vam', pa mi rečejo: 'Kako mu je ime?' – kaj naj jim odgovorim?'" (2 Mz 3,13). Bog Mojzesu kot odgovor razodene svoje ime, hkrati pa mu poslanstvo že začne podrobneje razlagati, ko Mojzes vzklikne: "Glej, ne bodo mi verjeli in me ne bodo poslušali, ampak bodo rekli: GOSPOD se ti ni prikazal." (2 Mz 4,1.) Mojzesu je ponovno oproščeno; Bog popusti in Mojzesovo popotno palico spremeni v kačo, ki naj bi služila kot znamenje ljudstvu, da Mojzes govori resnico. Mojzes se tokrat sklicuje, podobno kot Jeremija, na svojo nespretnost v besedah: "O Gospod, nikoli nisem bil spreten v besedah, ne včeraj, ne predvčerajšnjim, pa tudi zdaj ne, odkar govoriš s svojim služabnikom; kajti moja usta so okorna in moj jezik okoren" (2 Mz 4,10). Šele na koncu Mojzes izreče bistvo vseh navedenih ugovorov, svojih in drugih: "O Gospod, prosim, pošlji koga drugega!" (2 Mz 4,13).

Za preroke tipa Gideón-Mojzes-Jeremija je torej značilno, da preroškega poslanstva sprva ne želijo sprejeti, saj čutijo, da so za nalogo neprimerni.

BESEDE, KI PREROKU VLIJEJO POGUMA

Besede, ki preroku vlijejo poguma, so Božje zagotovilo, da odgovornost, ki jim je bila naložena, ni pretežka. Prerokov strah temelji

na presoji njegovih lastnih sposobnosti, zaradi tega je pri vseh omenjenih prerokih temeljnega pomena Božje zagotovilo pomoči v obliki "Jaz bom s teboj" Gideónu: "GOSPOD pa mu je rekel: 'Jaz bom s teboj. Pobil boš Midjánce kakor enega moža.'" (Sod 6,16); Jeremiji: "A GOSPOD mi je odgovoril: 'Nikar ne govôri: deček sem; kajti h komur koli te pošljem, boš šel, in kar koli ti ukažem, boš govoril. Nikar se jih ne boj, saj sem jaz s teboj, da te rešujem, govori GOSPOD'" (Jer 1,7–8); in Mojzesu: "Bog je rekel: 'Jaz bom s teboj'" (2 Mz 3,12).

Besede, ki preroku vlijejo poguma, pomenijo počasno in postopno razkrivanje Božjega načrta, katerega del je tudi prerok: "Preden sem te upodobil v materinem telesu, sem te poznal; preden si prišel iz materinega naročja, sem te posvetil, te postavil za preroka narodom" (Jer 1,5). Gre za proces postopnega spajanja Božje volje in volje preroka. Prerok s svobodno voljo, a s pomočjo Boga, odgovori na preroški klic, v katerem prepozna svoje lastno mesto. Tako prerok svobodno in zavestno vstopi v Božji načrt. Vendar Božje "prilaščanje" postane bolj in bolj vseobsegajoče, dokler ne prevzame prerokovega celostnega bitja vase. Sila te združitve preroka močno zaznamuje in ga napravi za to, kar je. Prav zato, ker Bogu izroči svojo lastno svobodo in sprejme klic, je zmožen užiti povsem novo obliko svobode, ki je v edinstvenem odnosu z Bogom (Večko 2009, 67).

ZNAMENJE

Poklic v službo Boga, to je skupna značilnost vseh preroških klicev, je vedno poklicanost za druge, v službo drugim. Občestvo, za katerega je kdo poklican, se odzove po pripovedovanju Svetega pisma skoraj vedno enako. Vedenje, govorjenje in delovanje poklicanega čuti kot izziv in zahteva legitimacijo. V tem tiči razlog, da Sveto pismo opisuje doživetje poklica v službo Boga. Preroki namreč zapišejo svoja doživetja, da bi potrdili svoje sporočilo in poklicanost. Poklic se (zato) največkrat konča z znamenji, ki naj

bi dodatno potrdila poklic v Božjo službo, prerokom samim kot rojakom (Grabner-Haider in Krašovec 1984, 556).

Mojzes se Božjemu klicu izmika ravno z argumentom legitimacije: "Glej, ne bodo mi verjeli in me ne bodo poslušali, ampak bodo rekli: GOSPOD se ti ni prikazal" (2 Mz 4,1). Zaradi tega mu Bog obljubi znamenje: "In to ti bodi znamenje, da sem te jaz poslal: ko izpelješ ljudstvo iz Egipta, boste častili Boga na tej gori" (2 Mz 3,12, glej tudi 2 Mz 3,14–22; 2 M 4,2–9.11–12,14–17). Tudi Gideón sam od Gospodovega angela zahteva znamenje: "Če sem našel milost v tvojih očeh, mi daj znamenje, da si ti, ki govoriš z menoj! Prosim te, ne hodi od tod, dokler se ne vrnem k tebi, prinesem svoj dar in ga postavim pred te! Rekel mu je: 'Ostanem, dokler se ne vrneš'" (Sod 6,17–18).

GIDEÓN-MOJZES-JEREMIJA

V bibličnih pripovedih o poklicu v preroško službo tipa Gideón-Mojzes-Jeremija se nam razodevajo ljudje, ki so bili poklicani, da zapustijo utečeno kolesje religiozne misli in verske prakse. Poslanstvo, ki jim je naloženo, jih s svojo odgovornostjo potisne v popolno (1) **osamljenost**, ki je posledica intimnega odnosa z Bogom, iz katerega razodevajo sicer tradicionalni verski nauk, a tako poglobljeno in tako drugače kot njegovi sorodniki, da se drug od drugega popolnoma oddaljijo. Prerok je mož, ki je izkustveno in neposredno spoznal Boga ter se čutil nepremagljivo prisiljenega, da Božjo besedo preda naprej (Cazelles 1979, 282).

"Videnja in slišanja, notranje spodbude h govorjenju in delovanju so vedno del preroškega doživetja: a področje razodetja se ne omeji samo s temi pojavi. Smisel in pomen vizije prodre v način prerokovega mišljenja in postane žarišče gledanja na Boga in na svet, žarišče, kjer izvirajo vedno nove intuicije resnice in pozivi k dolžnostim." (Cazelles 1979, 283.)

Posledica sprejetja preroškega klica po Božjem neposrednem in zelo osebnem nagovoru je za preroka pomenila (2) **konec**

starega načina življenja. Preroški klic je, kakor se izrazi dr. Večkova, pomenil globok, nasilen vdor v človekovo zunanje in notranje življenje. Pomenil več kot le nov poklic, pomenil je nov način življenja. Pomenil je prenehanje normalnega družbenega življenja (Večko 2009, 66).

Tretja pomembna značilnost bibličnega preroškega klica je ta, da posameznikovo prejšnje socialno-družbeno stanje, nravna usmeritev ali učenost oz. retorične spretnosti za Božji klic niso bili odločilni (3). **Posameznikove sposobnosti oz. njegovo lastno mnenje o svojih sposobnostih za preroški klic nimajo pomembne vloge** (4). **Trpljenje**, ki so ga doživljali v preroški službi, jih je mnogokrat pripeljalo na rob obupa (prim. Jeremijeve izpovedi).

Na koncu kratkega pregleda nekaterih poglobitvenih značilnosti zgoraj omenjenih prerokov tipa Gideón-Mojzes-Jeremija se moramo zavedati, da je preroški klic za vsakega posameznika pomenil edinstveno in neponovljivo izkušnjo Božje bližine, ki se kot taka upira vsakršni kategorizaciji. Kljub temu lahko v teh različnostih prepoznavamo nekatere skupne obrise, ki smo jih predstavili, sicer brez podrobnosti in posebnosti posameznega preroka, a za namen pričujoče študije dovolj temeljito. Dovolj, da bomo lahko na podlagi predstavljenega razpravo pričeli s primerjavo preroškega klica tipa Gideón-Mojzes-Jeremija z njeno, tako si drznem trditi, literarno interpretacijo v *Hobitu*.

O BILBOVEM PREROŠKEM KLICU UVODNA POJASNILA

Bilbov preroški klic se je zgodil²⁶ v Tolkienovem fantazijskem svetu, v t. i. Srednjem svetu. Glede narave in značilnosti tega sveta je bilo povedanega dovolj na drugih mestih te razprave, zato sem na začetku dolžan razjasniti zgolj nekaj osnovnih predpostavk, ki so nujno potrebne za razumevanje Bilbovega preroškega (po)klica. Žanr Tolkienovega *Hobita* je fantazijska pripoved,

katere poglobitvena značilnost je, da temelji na v celoti izmišljenem sekundarnem svetu, za katerega veljajo lastni zakoni in značilnosti.²⁷ V tem svetu ima, to smo ugotovili že zgoraj, eno poglobitvenih vlog Gandalf, ki je neke vrste Božji sel ali angel. Čeprav Gandalf sam ni vsemogoten (Bog), se njegova funkcija znotraj pripovedi vlogi "vsemogočnega" velikokrat precej približa. To dejstvo nam narekuje, da bomo Gandalfovo vlogo pri Bilbovem preroškem klicu razumeli kot "Božjo". V Svetem pismu preroški klic navadno temelji na osebnem srečanju Boga in človeka, obstajajo pa tudi izjeme: Bog Gideóna v preroško službo pokliče prek svojega angela (Sod 6,11sl.). Podobno Bilbov preroški klic v *Hobitu* izvrši Gandalf kot Božji angel. Gre torej za osebno srečanje med prerokom, ki ga predstavlja Bilbo, in Gospodom oz. Gospodovim angelom, ki ga predstavlja Gandalf.

Če Gospodovega angela predstavlja Gandalf, je potemtakem nujna posledica, da hobit predstavlja človeka. In res je tako. V Tolkienovem Srednjem svetu sicer nastopajo tudi povsem normalni ljudje, vendar je za hobite oz. polljudi ali polovnjake Tolkien sam trdil, da predstavljajo "malega človeka", tj. povsem običajne ljudi. Če za hip prehitavamo, je zanimivo, da tudi Sveto pismo pripoveduje o prerokih pred poklicem kot o popolnoma običajnih ljudeh (Sod 6,11; 2 Mz 3,1). Hobit z imenom Bilbo potemtakem predstavlja malega človeka, ki do usodnega srečanja z Gandalfom v ničemer ni veljal za posebnega.

Zadnja predpostavka, ki jo je v uvodu treba razložiti, je (Bilbova) pustolovščina. Tolkien v svojem besednjaku za Bilbovo poslanstvo uporablja besedo pustolovščina. Gandalf namreč Bilba pošlje v pustolovščino, ki jo moramo v kontekstu naše razprave razumeti kot poslanstvo, ki ga Bog (Gandalf) naloži svojemu preroku (Bilbu): "*Jojme! je nadaljeval (Bilbo, op. a.), 'pa ne tisti Gandalf, ki je bil kriv, da je toliko mirnih fantov in deklet izginilo v Neznano, iskat nore pustolovščine? /.../ Pri moji veri, življenje je bilo prav zanim – hočem reči, si pa svoje čase zares mešal štrene tod okoli.*" (Tolkien

"V hvaležnosti do Stvarnika, ki je dal človeštvu tako bogato raznolikost glasbenih stilov, Cerkev v določenem stilu išče tisto, kar se ujema z obredno-duhovnimi potrebami bogoslužja" (Sing to the Lord 71).

Med obnovo ptujskogorskih orgel 2009 – detajl (foto: Janez Oblonšek)

1984, 12.) S temi besedami je Bilbo, po Gandalfovem mnenju, ob prvem srečanju z njim izrazil neko notranjo željo po pustolovščini, ki jo je imel po Jemcih: *"Naj mi bo oproščeno, prav nobene želje nisem izrekel"* (12). Gandalf mu je odgovoril: *"O, pač, seveda si! Zdaj že drugo. Naj ti oprostim. Prav, oproščeno ti je. Še več, šel bom tako daleč, da te bom poslal v to pustolovščino."* (12.) Pustolovščino, v katero Gandalf pošlje Bilba, moramo torej razumeti kot prerokovo poslanstvo. Ob tem je zanimivo, če ponovno nekoliko prehitavamo, da je tudi Bilbov poglavitni ugovor njegova nesposobnost in neprimernost, česar v tej razpravi ne beremo prvič (glej poglavje Ugovor(-i)).

BILBOV PREROŠKI KLIC

Značilnosti Bilbovega preroškega klica si bomo, zaradi boljše preglednosti, ogledali na enak način in v istem vrstnem redu, kakor smo že predstavili skupne elemente preroštva tipa Gideón-Mojzes-Jeremija. Ti so oz. bodo obsegali:

- soočenje z Bogom oz. Gospodovim angelom,
- uvodni nagovor,
- poslanstvo,
- ugovor(e),
- besedo(e), ki preroku vlije poguma,
- znamenje.

SOOČENJE Z BOGOM OZ. GOSPODOVIM ANGELOM

V prvem istoimenskem naslovu smo poudarili skupno posebnost vseh obravnavanih prerokov, to je soočenje z Bogom ali njegovim angelom v obliki videnja (Sod 6,12a; Jer 1,4; 2 Mz 3,2). V zvezi s tem smo poudarili tudi dejstvo, da videnje ni bilo rezultat prerokovega stanja neprisebnosti (ekstaze), temveč je, ravno nasprotno, imela bistveno vlogo oseba s svojo lastno voljo. V eni povedi: šlo je za nepričakovano, nepredvideno srečanje z Bogom, srečanje, ki ni bilo odvisno od nikakršnih ekstatičnih vzgibov, ki

bi za posledico imeli prerokovo "dovzetnost" za Gospodovo besedo.

Bilbovo soočenje z Gospodovim angelom, Gandalfom, sicer ima obliko "videnja", vendar konkretnega:

"Po nekem čudnem naključju je nekega jutra v tisti tihi davnini, ko je bilo na svetu še manj hrupa in več zelenja in ko je bilo hobitov še obilo in so živeli v obilju, Bilbo Bogataj pa je prav tedaj stal na svojem pragu in po zajtrku vlekel dim iz ogromne lesene pipe, tako dolge, da mu je segala malone do volnato poraščenih (in skrbno pokrtačenih) prstov na nogah – takrat je torej prineslo tam mimo Gandalfa. /.../ Ko ga je nič hudega sluteči Bilbo tisto jutro zagledal, je zato videl v njem le starca z dolgo popotno palico." (Tolkien 1986, 10.)

Ker je bil Gandalf resnični Božji sel, ki se je za svoje poslanstvo moral obleči v meso, kakor razlaga Tolkien, in ob dejstvu, da stvarnik v dogajanje v Srednjem svetu sam neposredno ni posegal, je povsem razumljivo, da je Bilbo Gandalfa zagledal v meseni obliki in ne v obliki videnja, kar bi bilo povsem nesmiselno. Upoštevati moramo dejstvo, da je izraelski prerok svoj (po)klic resnično doživel in da gre v Svetem pismu za poročilo o realnem zgodovinskem dogodku – kakor ga je pač doživel prerok sam. Bilbova pustolovščina se, nasprotno, plete v fantazijskem sekundarnem svetu, za katerega velja, da deluje po svojih lastnih zakonitostih; ena teh je gotovo Gandalfova mesena prisotnost.

Pomembna vidika srečanja med prerokom in Bogom oz. Gospodovim angelom sta, kakor pričajo preroški zapisi, nenadnost oz. nepričakovanost videnja ter prerokova polna zavest. Vzporednosti teh dveh vidikov z Bilbovo pripovedjo ni treba posebej poudarjati. Oba elementa, tako nepričakovanost²⁸ kakor tudi Bilbova polna zavest,²⁹ sta v citiranem besedilu več kot očitna.

Sklenemo torej lahko, da pripoved o srečanju med Bilbom in Gandalfom, povsem skladno z značilnostmi svetopisemskih poklicev, predstavlja nenapovedan Božji "vdor" v hobitov vsakdanjik, v "prerokovo" običajno

življenje, ki ne glede na prejšnje stanje, kakor bomo videli, predstavlja začetek drugačnega.

UVODNI NAGOVOR

Prerok oz. pisec svetopisemskega besedila o preroškem klicu pri svojem izražanju, času in okolju primerno, uporablja nekatera besedna pravila in formulacije, ki so značilne za semitski način izražanja. Podobnih formulacij, čeprav je bil Tolkien vrhunski znanstvenik za starodavne jezike, v *Hobitu* ne najdemo, kar je povsem razumljivo. V primerjavi, ki bo sledila in smo se je dotaknili že prej, gre povsem za vsebinski, nikakor ne oblikovni vidik primerljivosti.

Prvo besedo v srečanju med hobitom in večšem je izrekel Bilbo: "*Dobro jutro! je rekel Bilbo in prišlecu to tudi res zaželel*" (Tolkien 1984, 10). To, da je prvi spregovoril "prerok", se nekoliko razlikuje od preroških poročil, zato moramo v spomin nemudoma priklicati prej omenjeni fantazijski svet, ki deluje po svojih lastnih zakonitostih. Spoznali smo, da je Bilbo Gandalfa zagledal v meseni preobleki kot starca z dolgo popotno palico, ki ga na "prvi pogled" niti ni prepoznal: "*Ko ga je nič hudega sluteči Bilbo tisto jutro zagledal, je zato videl v njem le starca z dolgo popotno palico*" (Tolkien 1984, 10). Med hobiti je namreč vedenje o tem, kakšen je Gandalf, skoraj izginilo: "*Sem kaj, pod Grič (Bilbov domači kraj, op. a.), ga ni zanesla pot že celo večnost /.../, tako, da so hobiti skoraj pozabili, kakšen je*" (10). Zaradi omenjenih dejstev Bilbovega jutranjega pozdrava ne moremo šteti kot začetka osebnega pogovora, nagovora. Bilbo je pravzaprav, če smo nekoliko cinični, zgolj opravil eno izmed mnogih spodobnih in obvezujočih dejanj, pozdravljanje starejših, po čemer je bil on in njegova rodbina še posebej znan oz. znana. Za uvodni nagovor potemtakem štejem Gandalfove besede, ki so bile izrečene takoj po jutranjem pozdravu in v katerih Gandalf razodene svoje **namere**:

"*Iščem nekoga, ki bi se mi hotel pridružiti v neki pustolovščini, katero pripravljam, pa je od sile težko dobiti kogarkoli.*" (11.)

Hkrati postreže še s svojim **imenom oz. identiteto**:

"*Naj pomislim, a zdi se mi, da ne vem, kako vam je ime?*" (je dejal Bilbo, op. a.). "*O pač pač, moj dragi gospod – kot tudi jaz vem zate, da si gospod Bilbo Bogataj. Še kako dobro poznaš moje ime, čeprav se ne spomniš, da je moje. Gandalf sem, in če rečeš Gandalf, misliš name!*" (11.)

Vsebina teh besed priključuje v spomin uvodne nagovore izraelskih prerokov. Vsem je skupno, da jih izreka Gospod oz. Gospodov angel (Gandalf). Posebno pozornost pritegne Gandalfovo dobro poznavanje Bilbovih rodbinskih zadev. Navsezadnje je večš, boste rekli, in se po Srednjem svetu potika že dobrih dva tisoč let. Kljub temu njegove besede močno spominjajo na tiste, ki jih Gospod izreče Jeremiji: "*Preden sem te upodobil v materinem telesu, sem te poznal /.../*" (Jer 1,4). "*O pač pač, moj dragi gospod – kot tudi jaz vem zate, da si gospod Bilbo Bogataj*" (Tolkien 1984, 11). Tudi omemba Bilbovega osebnega imena, ki je Gandalfu očitno dobro znano, spominja na uvodni nagovor Mojzesovega preroškega klica, v katerem ga Bog pokliče po imenu: "*Mojzes, Mojzes!*" (2 Mz 2,3).

POS LANSTVO

Že v uvodu smo poudarili, da preroški klic pomeni poslanstvo, ki za posameznika pomeni konec starega načina življenja oz. začetek drugačnega življenja. Nekaj besed o tem, kako je potekalo Bilbovo življenje pred poklicem, smo rekli že v uvodnih poglavjih in če bi jih morali povzeti z eno besedo, bi (gotovo) izbrali zapečkarstvo (40). Za Bilba in njegovo rodbino smo ugotovili, da je veljala za zelo ugledno, predvsem, "*ker se nikoli niso podajali v kakšne pustolovščine ali počeli česarkoli nepričakovanega: za Bogataja si lahko zmeraj vedel, kaj misli o kakšni stvari, ne da bi ga bilo sploh treba vprašati*" (Tolkien 1986, 7–8). Bilbo je v trenutku, ko se v njegovem življenju nenapovedano prikaže Gandalf, lagodno užival svoja petdeseta leta. Ta so bila, po hobitskem prepričanju, še

posebej neprimerna in še bolj nespodobna za kakršnekoli pustolovščine. Bilbo se je tako po vsem videzu "ustalil in odločil, da se ne gane več z doma" (Tolkien 1986, 10).

Gandalfovo poslanstvo in z njim povezane posledice so za Bilba pomenile "nasilen" vdor v njegovo staro življenje. Gandalf je namreč po tem, ko je z Bilbom končal prvi pogovor, ali bolje rečeno, potem, ko je Bilbo poslanstvo zavrnil (o tem več kasneje),³⁰ še kar stal pred njegovimi vrati in se dolgo hahljal sam pri sebi. Na koncu je na Bilbova vrata s svojo palico zarisal čudno znamenje, ki je v kontekstu zgodbe označevalo zmikavtov oz. prerokov dom:

"O znamenju seveda ni dvoma", je rekel Gandalf. 'Sam sem ga zarisal tja. Imel sem tudi dober razlog za to. Prosili ste me, naj vam poiščem štirinajstega člana odprave, in izbral sem gospoda Bogataja. Samo naj kdo reče, da sem izbral napačnega moža ali napačno hišo, pa vas bo lepo ostalo trinajst in boste imeli toliko zle sreče, kolikor si je boste le poželeti, lahko pa se tudi vrnete kopat premog.'" (25.)

Gre za znamenje, ki je pomenilo, da je Bog (Gandalf) izbral svojega preroka (zmikavta). Bilbovo poslanstvo v pustolovščini Tja in spet nazaj je bilo namreč poslanstvo zmikavta. Poslanstvo štirinajstega člana skratke odprave, ki se je v daljne dežele odpravljala po svoj zaklad, ki ga je zaplenil strašni zmaj Smaug. Da je besedna zveza "nasilen vdor" imela tudi dobeseden pomen, najlepše potrjuje Tolkienove lastne besede. Opisano Bilbovo vedenje je namreč odziv na Thorinove besede, v katerih je Bilbu (in drugim) razlagal podrobnosti njegovega poslanstva:

"Toda njegov govor je bil grobo prekinjen. Mera ubogega Bilba je bila polna. Pred tistem 'nemara se nikoli ne vrne' je začutil, kako se mu nekje v notranjosti nabira krik, ki je prav kmalu bruhnil na dan, kot bi piskajoča lokomotiva bruhnila iz predora. Vsi skratke so planili pokonci in prevrnili mizo. Gandalf je prižgal modro lučko na koncu svoje čarobne paličice in v njenem iskrenem se siju je bilo na rogoznici pred kaminom videti ubogega hobita, kako kleči

in se trese kot žolca, ki se je ravno začela topiti. Potem pa se je zgrudil in obležal na tleh /.../" (Tolkien 1984 23–24.)

Bilbo niti slutil ni, da ga bodo posledice tega poslanstva stale "starega življenja". In ugleda. Poslanstvo ali pustolovščina, v katero ga Gandalf pošlje, pomeni "nasilen" vdor v Bilbovo življenje. Poslanstvo v pustolovščini pa si ga postopno vse bolj prilasča, dokler ne zabriše razlike med zasebnim življenjem in preroškim poklicem (o tem več kasneje).

Kljub temu, da je bil Gandalf glede svoje izbire popolnoma prepričan ("*Končajmo s prerekanjem. Gospoda Bogataja sem izbral jaz in to bi vam moralo zadoščati. Če rečem, da je zmikavt, potem tudi je zmikavt ali pa vsaj bo, takrat ko bo čas za to. Njega je mnogo več skupaj, kot si mislite, in dosti več, kot se njemu samemu sanja*" (25–26)), je bil Bilbo sam nasprotnega mnenja. Oboje, tj. Božja izbira in prerokovo mnenje o lastni neprimernosti, sta tipični sestavini bibličnega preroškega klica. Vendar razprava o tem sodi že v naslednje poglavje.

UGOVOR(I)

Zelo pomembno dispozicijo preroškega klica sestavljata prerokova "neprimernost in nepripravljenost" za preroško poslanstvo. Njegovo predhodno življenje, družbeni status in sposobnosti namreč pri Božji izbiri nimajo ključnega pomena. Nobeden od posameznikov, ki so bili poklicani v preroško službo, za takšne vrste poslanstvo in spremembo življenja predhodno ni bil usposobljen ali pripravljen. Posameznikove sposobnosti oz. njegovo lastno mnenje o svojih sposobnostih za preroško službo nimajo bistvene vloge. Tipično zanje je, da se poklicu "upirajo" in nočejo sprejeti preroške službe, saj so prepričani, da so za poslanstvo, ki jim je naloženo, v sami osnovi neprimerni. Najbolj jedrnato se o tem izrazi Mojzes: "O Gospod, prosim, pošlji koga drugega!" (2 Mz 4,13).

Bilbo se z Gandalfom, podobno kakor Mojzes z Bogom, zaplete v dolgo debato. Njegov prvi odziv ob soočenju z Gospodovim

angelom, tj. z Gandalfom, ko mu ta razkrije, kdo je in koga išče, je tipičen preroški ugovor:

"Prav žal! Čisto nič mi ni do pustolovščin, naj-lepša hvala. Danes že ne. Dobro jutro voščim še za naprej. A na čaj, lepo prosim – se oglasi, kadar želiš! Zakaj ne kaj jutri? Pridi jutri! Zbogom!" Po teh besedah se je hobit obrnil in smuknil skozi svoja okrogla vrata ter jih naglo zaprl za sabo, s toliko naglice pač, kolikor je upal, da še ni videti nevljudno." (Tolkien 1984, 12.)

Bilbov "ugovor" se v nadaljnjem poteku dogodkov kaže v njegovem občutku, da je začel stvari izgubljati izpod nadzora: "Gostov je bil zmeraj vesel, a rad jih je v naprej poznal in najraje je videl, če jih je sam povabil" (Tolkien 1984, 14), ter v njegovi zakrknjenosti – medtem ko je nepovabljen družčina škratov za njegovo lastno mizo že snovala prve obrise načrta, Bilbo še ni bil pripravljen razumeti, saj so bile to "stvari, ki jih ni prav nič razumel in jih tudi ni želel razumeti, ker so bile slišati vse preveč pustolovske ..." (15). A ob vsem tem je vendarle postajal negotov: "Kot kaže, ne pozna (Gandalf, op. a.) mojih shramb nič slabše od mene!" je premišljeval gospod Bogataj, ki je bil čisto zbežan in se je že začel spraševati, ali se ni nemara nadvse zoprna pustolovščina pritihovala naravnost v njegov dom." (16.) Zaradi tega je gospod Bogataj, apetit ga je ob vsem tem povsem minil, sklenil, da bo na vse skupaj gledal "kot na nekaj čisto običajnega, kar niti malo ne diši po pustolovščini" (17). Rezultat Bilbovega stika z realnostjo, ko dejansko dojame, kaj se v njegovem domu dogaja, smo citirali že zgoraj: "Mera ubogega Bilba je bila polna. Pred tistem 'nemara se nikoli ne vrne' je začutil, kako se mu nekje v notranjosti nabira krik, ki je prav kmalu bruhtel na dan, kot bi piskajoča lokomotiva bruhtela iz predora. /.../ Potem pa se je zgrudil in obležal na tleh /.../." (24.) Vendar, kakor se zdi, Bilbo svojega poslanstva še vedno ni bil pripravljen dokončno sprejeti. Ko se je pogovor po opisanem dogodku prevesil že v jutranje ure, je izjavil:

"Sicer pa, če ne zamerite, se mi zdi, da je bilo za eno noč pogovora več kot dovolj, če razumete, kaj hočem reči. Saj veste tisto o spancu in žgancih

pa o rani uri in takih rečeh? Preden boste šli na pot, pa vam bom pripravil še dober zajtrk.' 'Najbrž si hotel reči, preden bomo šli,' je dejal Thorin. 'Kaj nisi ti naš zmikavt?'" (31–32.)

Takšne volje je Bilbo odšel v posteljo:

"Nekaj pa se je zatrdno odločil, da se bo namreč požvižgal na rano uro in na to, da bi navsezgodaj vsem po vrsti pripravljaj njihov salamenski zajtrk. Po Jemcih podedovana podjetnost ga je začejala minevati in zdaj ni bil nič več tako zelo prepričan, da se bo zjutraj sploh odpravil na kakršnokoli potovanje." (32.)

Že sam naslov Tolkienovega dela Tja in spet nazaj nam pove, da je Bilbo naslednjega jutra kljub vsemu odpotoval. Svetopisemski preroki pri opisovanju dokončnega sprejetja Božjega klica prikazujejo nadvse nenavadno situacijo. Na eni strani namreč izpričujejo, da so preroško službo sprejeli svobodne volje, po drugi pa, na prvi pogled kontradiktorno, da jih je v poklic prisilila močnejša volja od njihove lastne. V grobem lahko rečemo, da gre v ozadju za proces postopnega spajanja Božje volje z voljo preroka, ki postane bolj in bolj vseobsegajoče. Sila Božjega "dotika" preroka zaznamuje in ga napravi za to, kar je – za preroka. Posameznik s svobodno voljo, a s pomočjo Boga, odgovori na preroški klic, v katerem prepozna svoje lastno mesto. Tako prerok svobodno in zavestno vstopi v Božji načrt.

Orisano logiko lahko mirne vesti prezrcalimo na Bilbovo izkušnjo. Ko se je naslednjega jutra zbudil in opazil, da so škratje in Gandalf odšli brez njega, je bil nepričakovano razočaran:

"... vendar pa si ni mogel kaj, da ne bi bil tudi malce razočaran. Nad tem občutkom je bil presenečen. 'Ne bodi trap, Bilbo Bogataj!' si je rekel. 'Da ti pri tvojih letih rojijo po glavi zmaji in vse druge prismuknjene oslarije!' Pripasal si je torej predpasnik, zakuril ogenj, zavrel vodo in pomil. Potem si je v kuhinji privoščil čeden skromen zajtrk, preden se lotil pospravljanja jedilnice v **prejšnji red.**" (33.)

Ključnega pomena je besedna zveza "vračanje v prejšnji red", s katero Tolkien označuje

Bilbovo notranje doživljanje poslednjega "ugovora". Na neprijetne dogodke prejšnje noči je kmalu začel pozabljati, si glasno žvižgati, pripravljati drugi zajtrk, "... ko je vstopil Gandalf" (33). Naslednje vrstice dialoga med Bilbom in Gandalfom ter Bilbovo razmišljanje citiram v celoti, saj menim, da same zase najlepše spregovorijo o zgoraj omenjeni kontradiktornosti prerokove svobodne volje³¹ in močnejše volje Boga:

"'Preljubi moj fant,' je rekel (Gandalf, op. a.), 'ja kdaj se pa nameravaš spraviti z doma?' /.../ Pustili so ti sporočilo, ker niso mogli čakati. /.../ /.../ 'To pomeni, da imaš še deset minut časa. Moral boš teči,' je rekel Gandalf.

'Ampak ...' je dejal Bilbo.

'Ni časa za to,' je dejal čarovnik.

'Ampak ...' se je spet oglasil Bilbo.

'Tudi za to ni časa! Pod pod noge!'

Bilbu je do konca dni ostala uganka, kako se je znašel zunaj, brez klobuka in popotne palice pa brez ficka v žepu in brez česarkoli drugega, kar je ponavadi vzel sabo, če je kam šel; kako je, ne da bi končal svoj drugi zajtrk ali vsaj pospravil, porinil Gandalfu ključ v roke in jo odkuril, kar so ga nesle kosmate pete ..." (33–34.)

Ob vsem tem bi bilo vsakršno besedičenje odveč, saj Tolkien hote ali nehote najbolj zapleteno paradigmo prerokega klica – svobodo sprejetje prerokega klica – predstavi na otroku razumljiv način.

Temeljni razlog Bilbovega "ugovora", podobno kakor pri zgodovinskih prerokih, je bilo njegovo prepričanje o lastni neprimernosti. Enakega prepričanja so bili tudi škrti:

"Pa mislite, da bo ustrezal? /.../ Da povem po resnici, če ne bi videl znamenja na vratih, bi bil prepričan, da nismo vstopili v pravo hišo. Brž ko sem zagledal malčka, kako poskakuje na rogoznici in se napihuje, so me obšli dvomi. Bolj me spominja na branjevca kot na zmikavta." (24.)

Tudi Bilbo svojega mnenja ni skrival:

"'Ne domišljam si, da razumem, o čem se pogovarjate, ali zakaj omenjate zmikavte, vendar pa mislim, da sem upravičeno prepričan,' (temu je rekel ohranjanje dostojanstva), 'kako po

vašem mnenju nisem za nobeno rabo. To se bo še izkazalo. Na mojih vratih ni nobenih znamenj – komaj pred tednom dni so bila prepleskana – in tako sem čisto prepričan, da ste prišli v napačno hišo.'" (25).

Citata ponovno z največjo nazornostjo izpostavita še pomembno lastnost vseh prerokskih klicev; nihče od poklicanih posameznikov za preroško poslanstvo ni bil pripravljen ali usposobljen. Bilbove besede potrjujejo, da prerokovo dovčerajšnje življenje pri Božji izbiri ni imelo odločilnega pomena, prav tako ne njihovo oz. njegovo prepričanje o lastni primernosti.

Zanimiva vzporednica se izriše tudi, če se ozremo na trpljenje, ki je bilo del vsakega prerokega življenja. V Svetem pismu je to najbolj vidno v Jeremijevem življenju (prim. Jeremijeve izpovedi). Podobno tudi Bilbo že kmalu po odhodu spozna, "da so pustolovščine še tudi kaj drugega kot ježa na poniju in toplo majsko sonce" (39). Trpljenje se v Bilbovem primeru jasno kaže v obžalovanju sprejetja Božjega klica in toženju po starem življenju: "'Šmentane citre pa ti vlomilski posli in vse, kar gre zraven! Mar bi bil lepo doma v svoji prijazni duplini, ob ognju in kotličku, ki nad njim ravnokar začenja brbotati!' Ni bilo zadnjič, da ga je obšla taka želja!" (38.) Bilbovo obžalovanje in toženje je prisotno skozi celotno knjigo.

BESEDE, KI PREROKU VLIJEJO POGUMA

Besede, ki preroku vlijejo poguma, so Božje zagotovilo, da odgovornost, ki mu je bila naložena, ni pretežka. Prerokov strah namreč temelji na presoji lastnih sposobnosti, saj v nasprotju z Božjo vsemogočnostjo ne more videti "prek" svoje mesenosti (prim. Jer 1,5). Pri tem imamo z mesenostjo v mislih Bilbovo staro lagodno življenje in njegovo prepričanje o lastni neprimernosti. V potrditev Gandalfovih oz. Božjih besed in izbire lahko navedemo, da v pripovedi opazimo, kako se Gandolfova vloga postopno vse bolj manjša, medtem ko Bilbova narašča. Vse

"Z ubranostjo glasov se bolje doseže ubranost src; sijaj svetih stvari pomaga, da se duh laže dvigne kvišku; celotni obred pa jasneje predpodablja tisto bogoslužje, ki se opravlja v nebeškem Jeruzalemu" (Musicam sacram 5).

Med obnovo ptujskogorskih orgel 2009 – detajl (foto: Janez Oblonšek)

do resničnega vodje (219).³² "Sicer vam dajem za spremstvo gospoda Bogataja. Povedal sem vam že, da ga je več skupaj, kot se zdi, in o tem se boste prav kmalu prepričali." (140.) "Jaz sem vam ga pripeljal in jaz ne ponujam naokrog reči, od katerih ni nobene koristi" (97).³³ Temeljna sestavina Božje vzpodbude, tako pri prerokih kot pri Bilbu, je zagotovilo pomoči in varstva ("Jaz bom s teboj"):

"Torej so se prerokbe starih pesmi po svoje vendarle uresničile!" je dejal Bilbo. 'Kajpada!' je rekel Gandalf. 'Zakaj pa se ne bi uresničile? /.../ Saj ne misliš resno, kaj, da si bredel skozi vse pustolovščine in odnašal celo kožo samo zato, ker se ti je obračalo kolo sreče in samo zavoljo tebe?'" (298).³⁴

Citirane besede z jasnostjo kažejo, da je bilo Božje zagotovilo varstva v Bilbovi štoriji uresničeno; kljub temu v Tolkienovem pisanju ne bomo iskali bibličnih parafraz. Bilbo je namreč skladno z naslovom tega poglavja resnično potreboval pogum, saj se je odločal o tem, ali se odpraviti v nevarno pustolovščino ali ne. Zaradi tega lahko za prve besede, ki so Bilbu vlile pogum, štejemo pesem, ki so jo na usodno noč zapeli škrti. Drži sicer, da to niso bile Gandalfove besede, temu navkljub pa ne smemo pozabiti, da je bil prav on tisti, ki je škrate na Bilbov dom sploh povabil: "Ob njihovi pesmi /.../ se je zganilo v njem tisto nekaj, kar je podedoval po Jemcih, in obšla ga je želja, da bi se odpravil na pot in videl visoke gore in slišal visoke bore in slapove in raziskoval podzemne votline in držal v roki meč namesto sprehajalne palice." (20.) Vendar se v tem trenutku Bilbo še ni bil pripravljen odreči staremu življenju. Le hipec za tem, ko je samo pomislil na negativne plati poslanstva, je že "bil v hipu spet preprosti gospod Bogataj iz Mošnjičkovega kota, Pod Gričem" (20).

Ključnega pomena so bile Gandalfove besede, ko se je – potem, ko se je Bilbo zgrudil po tleh – zanj pred tovarišijo škratov zavzel: "Razburljiv malček!" je rekel Gandalf, ko so znova posedli. 'Včasih ima prav čudne popadke, vendar je eden najboljših, eden res najboljših – divji kot zmaj v precepu.'" (24.) Bilbo se je bil namreč

samo nekaj vrstic kasneje pripravljen odpo-vedati tudi postelji in zajtrku, samo zato, da bi veljal za takšnega, kot ga je opisal Gandalf, tj. za divjega (24). Ko govorimo o "besedah, ki preroku vlijejo poguma", v kontekstu Bilbovega doživetja, ne smemo pozabiti, da govorimo, kajpak, o dobesednem pogumu.

ZNAMENJE

Preroški poklic in Svetem pismu največkrat sklenejo Božja znamenja, ki "služijo" predvsem za legitimacijo prerokovega novega poklica pred rojaki. Bog prerokom obljubi znamenje, ki bo služilo preroku v potrditev (prim. 2 Mz 3,12; Sod 6,17–18). V Tolkienovem Srednjem svetu bi bilo iskati takšna znamenja odveč. Kakor smo že spoznali, sekundarni svet deluje po svojih lastnih zakonitostih, kar preprosto pomeni, da v Gandalfu, ki nastopa kot Gospodov angel, Bilbo ne vidi nič nadnaravnega oz. izrednega. Zaradi tega niti ne potrebuje posebnega znamenja, ki bi mu po starozavezni logiki dalo vedeti, da celotno srečanje ni zgolj privid. Znamenje, da je Bilbo "izbrani", potrebujejo drugi. Gandalf namreč na sveže prepleškana vrata s svojo palico zariše čudno znamenje, ki je označevalo zmikavta: "'O znamenju seveda ni dvoma', je rekel Gandalf. 'Sam sem ga zarisal tja. Imel sem tudi dober razlog za to. Prosili ste me, naj vam poiščem štirinajstega člana odprave, in izbral sem gospoda Bogataja.'" (25.) Gre za znamenje, potrditev, da je Bog (Gandalf) izbral svojega preroka (zmikavta).

SKLEP

V sklepu se za trenutek želim vrniti na sam začetek, k uvodnim besedam o Hobitu. Tam, če se tako izrazim, smo že s prvim zamahom ovrgli zelo razširjeno legendo o nastanku Hobita. Tisto o na hitro zapisanem stavku na hrbtni strani izpitne pole nekega študenta. Sedaj, na koncu naše razprave, smo lahko o tem zgolj še bolj prepričani. Prepričani, da nobena Tolkienova stvaritev ni

nastala čez noč ali ob nenadnem preblisku. To kajpak velja tudi za Bilbovo pustolovščino, naslovljeno *Tja in spet nazaj*. To Tolkien nedvoumno pokaže z "neznanskim odzadnjim platnom", ki Hobitu prida občutek globine ali trodimenzionalnega učinka, če želite. Omenjeno navsezadnje dokazuje tudi Tolkienova začetna namera, da bi povest sestavil kot parodijo na določene tipe ljudi ter njihove prehranjevalne in sploh vsakršne življenjske navade. Čeprav vse navedeno povsem drži, pa to ni bilo težišče pričujoče razprave. Njeno jedro se je namreč vrtelo okoli svetopisemskega preroškega klica ter primerjavo le-tega z Bilbovo pustolovščino. Ko sem dejal, da smo sedaj lahko o "ne nenadnem" nastanku Hobita povsem prepričani, sem imel v mislih Bilbov preroški klic, kakor je naslovljeno naše razpravljanje. Primerjava med preroškim klicem v Svetem pismu (pri Gideónu, Mojzesu in Jeremiji) in njegovo literarno interpretacijo v *Hobitu* nam je pokazala, da je bil Tolkien zelo natančen pletilec svoje zgodbe ter da *nepričakovani razvejki*, kakor se je nekje izrazil avtor sam, niso bili tako zelo nepričakovani.

Tolkien je na veliko dvomov in vprašanj, ki so se pojavljali med bralstvom za njegovega življenja, odgovoril kar sam. Med klasične lahko štejemo tistega o alegoriji oz. skrivnem pomenu njegovih del. Čeravno je bil sam veren katoličan, česar ni nikoli zanikal ali skrival, v svoja dela, po svojih besedah, ni vstavljaj nikakršnih skrivnih pomenov. Zavestno je želel pisati v smeri krepotnega poganstva in ne o klasičnih krščanskih temah. Kljub temu v Tolkienovem duhu, ki veje skozi njegovo pisanje, lahko začutimo tipično krščanske ideje. Uporabnost moralne dimenzije je pri Tolkienu "krščansko uporabna": samožrtvovanje, povišanje ponižanih, moč ponižnosti proti pogubni in samouničevalni jalovosti ponosa ... V (tej) zgodbi je Tolkien videl prinašalko resnice, sebe pa kot nekakšnega apostola.

S tem spoznanjem stopamo na področje medbesedilnosti oz. intertekstualnosti. Tolkien se je sam zavedal, da nobeno besedilo

ne more nastati v vakuumu, tj. brez vplivov svojega časa ter avtorjevih izkušenj iz preteklosti. Kljub temu je zelo jasno opozoril, da bi bilo iskanje vzrokov in povezav med avtorjevo izkušnjo in literarnim delom "v najboljšem primeru ugibanje na temelju dokazil, ki so nezadostni in dvoumni" (Tolkien 2002, 24). Na tej točki Tolkienu popolnoma pritrjujem. Kljub dejstvu, da je Bilbov preroški klic grajen povsem po zakonitostih svetopisemskega, sem prepričan, da Tolkien "preroškega" klica v besedilo ni vstavil namerno oz. načrtno. Primerjava med svetopisemskim preroškim klicem in Bilbovim je, ob upoštevanju temeljne različnosti zgodovinskega poročila in fantazijske pripovedi, pokazala presenetljivo podobnost notranje logike obeh. Vse temeljne značilnosti, ki so prisotne pri preroškem klicu tipa Gidón-Mojzes-Jeremija, namreč najdejo svoje mesto tudi v Bilbovi pripovedi (soočenje z Bogom oz. Gospodovim angelom, uvodni nagovor, poslanstvo, ugovor(i), besede, ki preroku vlijejo poguma, ter znamenje).

Poročila o soočenju med prerokom in Bogom oz. Gospodovim angelom pričajo o nenadnosti oz. nepričakovanosti videnja ter o prerokovi polni zavesti. Pripoved o srečanju med Bilbom in Gandalfom, povsem skladno z značilnostmi svetopisemskih poklicev, predstavlja nenapovedan Božji "vdor" v hobitov vsakdanjik, v "prerokovo" običajno življenje, ki, pri Bilbu še posebej nazorno, predstavlja začetek drugega življenja. Vzorednosti teh dveh vidikov z Bilbovo pripovedjo ni treba posebej poudarjati. Vsebina Gandalfovega uvodnega nagovora, nadalje, v spomin prikliče uvodne nagovore izraelskim prerokom, ki jih izreka Gospod oz. Gospodov angel, v Bilbovem primeru Gandalf. Gandalf je ponovno tisti, ki Bilba pošlje v pustolovščino. Le-to moramo razumeti kot poslanstvo, ki ga Bog (Gandalf) naloži svojemu preroku (Bilbu). Poslanstvo zmikavta, štirinajstega člana, v pustolovščini *Tja in spet nazaj*. In čeprav je Bilbo prepričan, da za omenjeno poslanstvo v temelju ni primeren, o čemer zgovorno pričajo njegovi "ugovori", je Gandalf

kot predstavnik in izvršitelj Božje volje o pravilnosti izbire popolnoma gotov. Bilbovi ugovori so tipični preroški ugovori, mišljenje mesa. Njihov temeljni razlog, povsem enako kakor pri zgodovinskih prerokih, je bilo njegovo prepričanje o njihovi lastni nepri-mernosti. Naloženo poslanstvo sprva namreč presoja skozi prizmo lastnih sposobnosti. Šele po besedah, ki "preroku vlijejo poguma", v dobesednem pomenu, je zmožen na Božji klic odgovoriti s svobodno voljo. Božje zagotovilo varstva je bilo v Bilbovi štoriji uresničeno, seveda brez bibličnih parafraz. Bilbo tako s svobodno voljo, a s pomočjo Gandalfa (Boga), odgovori na preroški klic, v katerem prepozna svoje lastno mesto. Besedilo, ki opisuje najbolj zapleteno paradigmo preroškega klica – svobodno sprejetje preroškega klica – Tolkien predstavi na otroku dostopen način. Kljub temu avtor trenutku sprejetja ne odvzame vse skrivnostnosti; Bilbo si namreč do konca življenja ni prišel na jasno, kako se je tistega jutra znašel v pustolovščini. Omenjeni "nasilni" vdor v Bilbovo življenje potrjuje, da tako Bilbo kot Gideón, Mojzes ali Jeremija za preroško poslanstvo niso bili pripravljeni ali usposobljeni. Bilbova pripoved potrjuje biblično paradigmo, da prerokovo dočerajšnje življenje pri Božji izbiri nima ključnega pomena. Zaradi teže poslanstva je bila nujna posledica vsakega preroškega klica tudi, kakor priča Sveto pismo, trpljenje, ki je v Bilbovem primeru prisotno skozi celotno knjigo v obliki toženja po domu oz. starem življenju.

Kljub presenetljivi stopnji ujemanja svetopisemskega modela preroškega klica z njegovo literarno interpretacijo v Tolkienovem *Hobitu* je, če se vrnem nekoliko nazaj, ujemanje prisotno na notranji oz. vsebinski ravni in ne na oblikovni. Ob upoštevanju posledic različnosti resničnega in fantazijskega sveta moramo namreč spredvideti, da je veliko bolj naravno govoriti o ujemanju po vsebini in nikakor ne po obliki. Čeprav se tudi tej Tolkien tu in tam, hote ali (bolj verjetno) nehote približa. S tem spoznanjem ponovno

vstopimo na polje avtorjevih preteklih izkušenj in s tem morebitnih vplivov na njegovo delo. Z veliko mero ponižnosti in na podlagi rezultatov pričujoče primerjave in razprave smemo skleniti, da je nedvoumna izkušnja – domneva je še vedno le malo več kot *ugibanje na temelju dokazil, ki so nezadostni in dvomni* – ki je vplivala na Tolkiena in na Hobitovo notranjo (krščansko) dinamiko, Sveto pismo v najširšem pomenu oz. Tolkienov odnos do le-tega. Za konec moramo potrditi Tolkienu, da iskanje vzrokov in povezav med avtorjevo izkušnjo in literarnim delom ne more biti enoumno. Vsekakor pa lahko na podlagi spoznanj pričujoče primerjave jasno vidimo enoumen rezultat: Bilbov preroški klic. Ta pa nas, v obratni smeri, vodi nazaj k avtorjevi izkušnji. Svetopisemski.

LITERATURA IN REFERENCE

- Artnik, Gregor. 2001. J. R. R. Tolkien: Hobit ali Tja in spet nazaj – diplomatska naloga. Maribor: [G. Artnik].
- Artnik, Gregor. 2005. Fantastičnost v literaturi in njene značilnosti v Tolkienovem Hobitu. *Otrok in knjiga : revija za vprašanja mladinske književnosti, književne vzgoje in s knjigo povezanih medijev* 32, št. 62: 25–35.
- Artnik, Gregor. 2009. Mitologija in Tolkienov Hobit. *Revija za elementarno izobraževanje* 2, št. 4: 47–55.
- Avsenik Nabergoj, Irena. 2010. *Hrepenenje in skušnjava v svetu literature: motiv Lepe Vide*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Avsenik Nabergoj, Irena. 2011. *Literarne vrste in zvrsti: Stari Izrael, grško-rimska antika in Evropa*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Cazelles, Henri. 1979. *Uvod v Sveto pismo Stare zaveze*. Celje: Mohorjeva družba.
- Eliade, Mircea. 1996. *Zgodovina religioznih verovanj in idej*. Ur. Marko Uršič. Ljubljana: DZS
- Grabner-Haider, Anton, in Jože Krašovec. 1984. *Biblični leksikon*. Celje: Mohorjeva družba.
- Gradišnik, Branko. 2002. O prevodu. V: J. R. R. Tolkien. *Gospodar prstanov; Bratovščina prstana*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Gradišnik, Branko. 2004. *Gospodar prstanov od A do Ž : imenopis in podatkovnik oseb, krajev, predmetov in pojmov iz Srednjega sveta in okolice (z angleško-slovenskim iskalnikom & z jezikovnimi navodili g. Tolkiena glede prevajanja iz angleške zahodščine v druge jezike & s pojasnili g. Gradišnika o njegovi predstavitvi v slovensko zahodščino & s pregledom imen iz prvega prevoda Gospodarja prstanov in iz prevoda Hobita)*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Hume, Kathryn. 1984. *Fantasy and Mimesis*. New York & London: Methuen.
- Jona Javoršek, Jan. 2003. *Vrata srednjega sveta (Spremna beseda) V: J. R. R. Tolkien. Kraljeva vrnitev*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Juvan, Marko. 2000. *Intertekstualnost*. Ljubljana: DZS.

Kobe, Marjana. 1987. *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Krašovec, Jože. 1999. Nagrada, kazen in odpuščanje : mišljenje in verovanje starega Izraela v luči grških in sodobnih pogledov = Reward, punishment, and forgiveness : the thinking and beliefs of ancient Israel in the light of Greek and modern views. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

Ogrizek, Dušan. 1986. *Mojster Tolkien in hobiti*. V: J. R. R. Tolkien. *Hobit ali Tja in spet nazaj*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Rad, Gerhard von. 1982. *Old Testament Theology*. London: SCM Press.

Rebić, Adalbert, Drago Bajt in Marta Kocjan - Barle, ur. 2007. *Splošni religijski leksikon*. Ljubljana: Modrijan.

Repolusk, Jasmina. 2004. Christian elements in J.R.R. Tolkien's *The hobbit* and C.S. Lewis' *The lion, the witch and the wardrobe* – diplomska naloga. Maribor: [J. Repolusk].

Rupnik, Maja. 2003. *Elementi religioznega pri Tolkienu* – diplomska naloga. Ljubljana: [M. Rupnik].

Sveto pismo Stare in Nove zaveze. 2005. Slovenski standardni prevod iz izvornih jezikov: študijska izdaja. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

Tolkien, J. R. R. 1986. *Hobit ali tja in spet nazaj*. Prev. Dušan Ogrizek. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Tolkien, J. R. R. 2002. *Gospodar prstanov; Bratovščina prstana*. Prev. Branko Gradišnik. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Tolkien, J. R. R. 2003. *Gospodar prstanov; Kraljeva vrnitev*. Prev. Branko Gradišnik. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Tolkien, J. R. R. 2003. *Silmarillion*. Prev. Uroš Kalčič. Ljubljana: Gnostica: Karantanija.

Tolkien, Christopher. 2007. Predgovor. V: J. R. R. Tolkien. *Narn i hñn Húrin: povest o Húrinovih otrocih*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Večko, T. Snežna. 2009. Eksegeza in teologija Stare zaveze : visokošolski in dvopredmetni program – učno gradivo. Maribor: Teološka fakulteta, enota v Mariboru.

- Mitologija v *Hobitu* ni eksplicitno vprašanje samo tega literarnega dela, pač pa je osnova zanj Srednji svet ali Middle-earth, sekundarni svet, o katerem govorita tako *Silmarillion* kot tudi *Gospodar prstanov*. Vsa navedena dela so med seboj povezana, sestavljajo celoto, o kateri en sam del ne more v popolnosti spregovoriti, in predstavijo tri (večja) razdobja Tolkienovega fantazijskega sveta (Artnik 2009, 50).
- Nekaj dejstev in neposrednem nanašanju na dejanske dogodke obstaja. Literarni liki hobitov spominjajo na stereotipno angleško provincialno populacijo oziroma nižje plemstvo, ki zagovarja tradicijo, red in gurmanske užitke ob hrani. Več v poglavju O *Hobitu*.
- Henryk Markiewicz navaja niz izjav, v katerih se pisatelji od starega veka do postmodernizma zavedajo, da mora sleherno pisanje računati s tistim, kar je bilo že napisano (Juvan 2000, 12sl.).
- Glej: Skralovnik, Samo. 2011. Tolkienov evangelij v domišljinski preobleki. *Tretji dan* 40 (januar-februar): 83-89.
- Za druge primere glej poglavje O *prevodu* (Gradišnik 2002, 7-20).
- Dogodki Starših dni svoje dokončne in urejene oblike niso ugledali pred Gospodarjem prstanov; kljub temu so bili v precejšnji meri zasnovani in orisani že prej.
- Nekateri primeri neznanskega odzadnjega platna: Tolkien 1986, 31, 142 (Čarodej: Vladar Nazgûlov, Kralj čarovnikov), 57 (Elrond: eden najznamenitejših vilinskih velikašev, ki je nosil in varoval enega od Trojih prstanov), 60 (Gondolin: slavno skrivno vilinsko kraljestvo iz Prvega veka), 71 (meč Orcist: skovan v Gondolinu, "stotine grdinov so bile padle pod njim v dneh njegove slave"), 76 (meč Želo: "orožje, skovano v Gondolinu za vojne z grdini"), 87 (Sauron: "Gospodar vseh prstanov moči"), 169 (visoki vilinci Zahodne dežele, Gozdni vilinci: slednji so se od vilincev Zahodne dežele razlikovali v tem, da so bili nevarnejši in manj modri; večina vilincev se je v Prvem veku odselila v Vilinsko deželo na zahodu, Gozdni pa so ostali v Srednjem svetu. Za natančnejši zgodovinski oris in razlago vsakega gesla glej *Gospodar prstanov od A do Ž*).
- "Tolkien ni hotel napisati nadaljevanja *Hobita*, takšno pisanje ga preprosto ni zanimalo. Zanimal ga je *Silmarillion*, vilinska zgodovina in veliki dogodki v Srednjem svetu. In zdaj so se hobiti končno vpleli v kolesje vilinskih vojn s Sauronom, Morgothovim naslednikom. Tolkien je odkril, da je nadaljevanje *Hobita* lahko hkrati tudi del (ali nadaljevanje) *Silmarilliona*." (Javoršek 2003, 579-580.)
- Bilbo Gandalfa ob tej priložnosti ni srečal prvič. Bilbu iz otroštva ostajajo v spominu Gandalfovi ognjemeti: "S čim pa naj bi se ukvarjal?" je dejal čarovnik. "Vseeno pa me veseli, da se nekaterih stvari o meni vendarle spominjaš. Vsaj moje rakete za ognjemet so ti, kot kaže, ostale v prijaznem spominu. To pa je tudi že nekaj." (Tolkien 1986, 12.) Če si dovolimo drzno interpretacijo, bi lahko dejali, da se je Bog (Gandalf) Bilba dotaknil že drugič. Prvič v otroštvu z "ognjemeti" – otroška odprtost je pač pregovorna, drugič s klicem v svojo "pustolovščino" oz. svoj poklic.
- Gandalfovo osnovno poslanstvo je v *Hobitu* nejasno. V dodatkih Gospodarja prstanov lahko le-to razberemo ob srečanju med Gandalfom in Thorinom, ki je imel bistven pomen za za- oz. razplet *Hobita*: "Nazadnje pa je naključje vendarle napeljalo do srečanja med Gandalfom in Thorinom, ki je povsem obrnilo srečo Durinove hiše in ob tem vodilo k drugim in večjim ciljem (najdbi in uničenju Prstana, op. a.). /.../ Tamkaj je bil tudi Gandalf. Ta je bil na poti v Šajersko, ki je ni obiskal že kakšnih dvajset let. Bil je utrujen in tam si je nameraval nekaj časa odpočivati. Med mnogimi skrbmi mu je duha težilo nevarno stanje na Severu: tedaj je namreč že vedel, da Sauron načrtuje vojno ..." (Tolkien 2003, 445.)
- Gandalf je v Srednji svet prišel (kot vsi Istariji) okrog leta 1000 Tretjega veka. Bilbo se odreče svojemu prstanu leta 3001.
- "Gandalf! Ko bi bili šlišali o njem vsaj četrtno tistega, kar sem o njem slišal jaz, pri tem pa jaz sam nisem slišal več kot le kanček tistega, kar se o njem pripoveduje, potem vas zdajle ne bi mogla presenetiti nobena še tako nenavadna zgodba. Povsod, kamor je stopila njegova noga, je na prav izjemnem način izbruhnila cela vrsta zgodb in pustolovščin. Semkaj, pod Grič, ga ni zaneslo že celo večnost, pravzaprav že vse odtlej ne, ko je umrl njegov prijatelj stari Jemec, tako da so hobiti že skoraj pozabili, kakšen je. Njegova skrivnostna pota so ga zadrževala onstran Griča in onkraj Vode ves čas, od takrat ko so bili najstarejši med hobiti komaj dečki in deklice." (Tolkien 1986, 10.)
- Ajnurji so prvotno ustvarjena in najodličnejša bitja, ki se imenujejo Valarji, ko začnejo bivati na Ardi (Zemlji), Maiarji pa so enakega reda kot Valarji, le za razred nižji.
- Na vprašanje, kako je s stvarjenjem in končno s Stvarnikom, na podlagi Gospodarja prstanov ne moremo odgovoriti. Pa vendar je na prvi strani *Silmarilliona* zapisano: "Bil je Eru, Edini, ki mu na Ardi (Zemlji, op. a.) pravijo Ilúvatar. V začetku

- je ustvaril Ajnurje, Svete, sadove svojih misli, in bili so pri njem, še preden je bilo ustvarjeno karkoli drugega." (Tolkien 2003, 9.) Zapisana legenda izraža presenetljivo podobnost s prvimi stranmi Svetega pisma, ne toliko po besedi, temveč po podobi Edinega, tj. monoteističnega Boga, ki je nad in pred vsem ustvarjenim: "Sredi te dežele pa je bila visoka in strma gora in se je imenovala Meneltarma, Nebeški steber, in vrh nje je stalo visoko svetišče, posvečeno Eruju Ilúvatarju, odprto in brez strehe, in razen njega v deželi Númenórevc in bilo nobenega drugega svetišča oziroma templja" (Tolkien 2003, 308).
15. Po posvetu z Ilúvatarjem je Manwë sklical zbor, na katerem so se odločili, da bodo poslali tri poslane, mogočne maiarje, Sauronove vrstnike. Poslanstvo jim je nalagalo, da bodo morali pozabiti na mogočnost in se obleči v meso. Delovati so namreč morali v enakosti in si pridobiti zaupanje viliinov in ljudi. To pa jih je ogrozilo, zmanjšalo njihovo modrost in znanje in jih je zmedlo s strahovi, skrbmi in utrujenostjo, ki prihajajo iz mesa.
 16. Manwë je bil edini med Ajnjuri v neposredni navezi s Stvarnikom.
 17. Tolkien 2003, 445sl. (glej dodatek v Kraljevi vrnitvi).
 18. "Čez čas je stopil bliže in z ostro konico svoje palice na hobitova prelepa zelena vrata zarisal čuden znak" (Tolkien 1896, 13).
 19. Tolkien 1986, 10sl.
 20. Tolkien 1986, 71sl.
 21. V Hobitu se družčina na enem mestu sicer znajde v situaciji, v kateri se zdi, da ji ni kos niti Gandalf: "Tedaj se je Gandalf povzpel v vrh svojega drevesa. Njegova čarobna palica je bli-snila v nenadnem sijaju, ko se je pripravil, da se z višine požene naravnost dol med grdinske sulice. To bi bil njegov konec, čeprav bi pri tem najbrž pobil lepo število grdinov, saj bi treščil mednje kot strela. Vendar ni skočil." (Tolkien 1986, 110.) Težave rešijo orli, za Gandalfa pa se zdi, kar zadeva Hobita, da njegova vloga še ni izpiljena. V Gospodarju prstanov se namreč iz oči v oči sooča z veliko nevarnejšimi nasprotniki, ki jim je kos. Drži sicer, da ne v takšni množici (barlog, Sauroman ...).
 22. Pripovedi o poklicu poznajo dve vedenjski shemi: prvi tip predstavlja Mojzes. Upira se klicu, češ da ne zna govoriti (2 Mz 4,10). Enako reagira Jeremija (Jer 1,6sl.), podobno Gideón (Sod 8,12sl.), Savel (1 Sam 9,14sl.), Zaharija (Lk 1,28sl.). Ta prvi osnovni tip pripovedi o poklicu poudarja dialog med Bogom in človekom. Drugi tip poroča o viziji. Poklicani se prostovoljno upogone pod težo Božjega klica. Za to je tipičen poklic Izaija (Iz 6,1sl.) (Grabner-Haider in Krašovec 1984, 555).
 23. "Tedaj se mu je prikazal GOSPODOV angel in mu rekel: 'GOSPOD s teboj, močni junak!'" (Sod 6,12a) "Zgodila se mi je beseda GOSPODOVA ..." (Jer 1,4) "Tedaj se mu je iz sredine grma v ognjenem plamenu prikazal GOSPODOV angel" (2 Mz 3,2).
 24. "Bog vzame človeka v službo. Toda ne zato, ker bi bil za to posebno primeren ali k temu nagnjen. Izaijev poklic v službo Boga tipično kaže, kako nevredni in grešni so se počutili poklicani. /.../ Poklic v Božjo službo torej ni nekaj, kar si človek sam naloži, za kar bi si zelo prizadeval, kar bi bilo podobno izbirni poklica." (Grabner-Haider in Krašovec, 556.)
 25. Hebrejski pridevnik *dal* na tem mestu ne označuje revščine, temveč politično nemoč in šibkost (Sod 6,15; 2 Sam 3,1). V prvem primeru Gideón kot odgovor na besede angela Gospodovega izrazi dvom nad svojimi in svoje rodne sposobnostmi: "Toda, moj Gospod, s čim bom rešil Izraela? Glej, moja rodina je najrevnejša v Manáseju in jaz sem poslednji v hiši svojega očeta." Slovenski standardni prevod, ki ga citiram, besedno zvezo "had-dal bim-naš-šeh" prevede kot "najrevnejša v Manáseju". Kontekst pripovedi kaže, da bi bila vsebinsko primernejša prevodna rešitev, ki je bila uporabljena v drugem navedenem primeru, v 2 Sam 3,1, kjer je Savlova hiša vedno bolj slabela (dal-lím), in torej v skladu s kontekstom ni postajala vedno revnejša: "David je postajal vedno močnejši, Savlova hiša pa je vedno bolj slabela" (2 Sam 3,1). Primernejši prevod, če se vrnemo k prvemu primeru, bi se torej glasil: "najslabotnejša v Manáseju" ali v skladu z ekumenskim prevodom: "najbolj neznatna v Manáseju" (glej tudi 1 Sam 2,8: "Iz prahu vzdigne neznanega (dal) ..." (SSP), "Iz prahu vzdigne slabotnega (dal) ..." (EKU)). Takšen prevod potrjujejo tudi nekatere prevodne rešitve v drugih jezikih: "My clan is the weakest in the tribe of Manasseh, and I am the least important member of my family." (CEV - Contemporary English Version). Dal z weak (slaboten) oz. least (zadnji, najmanj) prevedejo tudi v GNB (Good News Bible).
 26. V pretekliku zaradi dejstva, da je Tolkien svoje dela razumel kot starodavno mitično preteklost naše vsakdanjosti: "Zdi se mi, da je potrebno z besedo, dvema opisati hobite, ko so dandanes tako redki in se tako plašno izogibajo velikih ljudi, kot pravijo nam. Hobiti so (ali so bili) ljudstvo majhne rasti, nekako pol tolikšni kot mi in nekaj manjši od bradatih gorskih škratov." (Tolkien 1984, 8.)
 27. Lucia Binder loči štiri različice fantastične pripovedi. Tolkienovega Hobita uvršča v zadnjo različico, v pripovedi, ki se v celoti dogajajo v fantastičnem svetu, ki imajo svoje zakone in svoje fantastične junake. Tudi Helmut Müller predstavlja več različic fantazijskega žanra. Hobita uvršča med pripovedi, ki se v celoti dogajajo v fantastičnem svetu, ki ima povsem specifične zakonitosti, specifične fantastične junake. Toda čeprav je raven dogajanja na novo ustvarjen fantazijski svet, je vse to pogosto le zrcalna slika realnosti in tipičnih človeških odnosov v resničnem vsakdanjku (Kobe 1987, 116sl.).
 28. ".../ Bilbo Bogataj pa je prav tedaj stal na svojem pragu in po zajtrku vlekel dim iz ogromne lesene pipe /.../, takrat je torej prineslo tam mimo Gandalfa. /.../ Ko ga je nič hudega sluteči Bilbo tisto jutro zagledal, je zato videl v njem le starca z dolgo popotno palico." (Tolkien 1986, 10.)
 29. "Dobro jutro! je rekel Bilbo in prišlecu to tudi res zaželel. Sijalo je sonce in trava je bila kar se da zelena. A Gnadalf ga je premeril izpod dolgih košatih obrvi, ki so mu štrlele čez rob širokokrajnega klobuka. 'Kaj hočeš reči s tem?' je dejal. 'Mi želiš dobro jutro, ali kaniš reči, da je to jutro dobro, pa naj je meni kaj do tega ali ne; ali da se to jutro dobro počutiš; ali pa, da je na tako jutro treba biti dober?' 'Vse to po vrsti,' je odvrnil Bilbo, 'in za nameček še, da je to jutro kot nalašč, da si na svežem zraku privočiš pipo tobaka.'" (Tolkien 1984, 10-11.)
 30. Gandalf Bilba pošlje v pustolovščino, ki jo moramo v kontekstu naše razprave razumeti kot poslanstvo, ki ga Bog (Gandalf) naloži svojemu preroku (Bilbu): "Jojme! je nadaljeval (Bilbo, op. a.), 'pa ne tisti Gandalf, ki je bil kriv, da je toliko mirnih fantov in deklet izginilo v Neznano, iskat nore pustolovščine?' /.../ Pri moji veri, življenje je bilo prav zanim - hočem reči, si pa svoje čase zares mešal štrene tod okoli.'" (Tolkien 1984, 12.). S temi besedami je Bilbo, po Gandalfovem mnenju, ob prvem srečanju z njim izrazil neko notranjo željo po pustolovščini, ki jo je imel po Jemcih: "Naj mi bo oproščeno, prav nobene želje nisem izrekel" (12) Gandalf mu je odgovoril: "O, pač, seveda si! Zdaž že drugo. Naj ti oprostim. Prav, oproščeno ti je. Še več, šel bom tako daleč, da te bom poslal v to pustolovščino." (12.) Pustolovščino, v katero

Gandalf pošlje Bilba, moramo torej razumeti kot prerokovo poslanstvo.

31. Na Bilbovo svobodno volje nazorno kaže naslednji citat:
"Tedad je gospod Bogataj pritiskal na kljuko in vstopil. Jemčeva kri v njem je zmagala. Kar na lepem je začutil, kako se je pripravljen odpovedati tudi postelji in zajtrku, zato, da bi veljal za divjega. /.../ Kasneje je Bogatajeva stran v njem pogosto obžalovala tisto, kar je storil zdaj, in takrat si je govoril: 'Bilbo, bil si pravi tepec; nihče te ni porinil v to, sam si si vse skupaj napokal na vrat.'" (Tolkien 1984, 24–25.)
32. Oris situacij, ki jih Bilbo uspešno razreši in postaja voditelj tovarišije (vloga Gandalfa se manjša, vloga Bilba pa večja): dogodek z Ajdi (ta naloga je Bilbova prva in mu spodleti), dogodek s pajki (160sl.), s sodi (178sl.), z vrati na Samotni gori (202–204), zadnji hip predlaga umik v rov pred Smaugom (216), poizveduje pri Smaugu (najde Samugovo šibko točko kar je za nadaljnji razplet ključnega pomena) (224, 261), roti
- škrate, naj zaprejo skrivna vrata in se skrijejo (228), izroči svetinjo (264sl.) itd. V grobem lahko zaključimo, da sta si vse naloge "razdelila" Gandalf in Bilbo. Po Gnadalfovem odhodu je Bilbo "prevzel v njihovi pustolovščini mesto resničnega vodje" (219).
33. *"Gandalf je govoril resnico, kot ponavadi! Bi pa res rekel, da si kar imeniten zmikavt, ko pride čas za to /.../."* (Thorin Bilbu, op. a.; 176.)
34. O Božjem varstvu priča tudi podatek, da je bil Gandalf po tem, ko je družčino zapustil, o poteku dogajanja obveščen, ter da jo je že kmalu po ločitvi spet začel iskati: *"Na sodovju drgetajočemu gospodu Bogataju bi bilo najbrž v uteho, ko bi vedel, da so novice o tem prišle na uho Gandalfu in da zaradi njih ni imel več mirnega trenutka v svojih daljnih krajih, kjer je bil medtem že tudi končal tiste druge opravke (ki s to povestjo nimajo nič opraviti) in se je že začel pripravljati, da se loti iskanja Thorinove tovarišije. A Bilbo vsega tega ni vedel."* (190.)